

WPROWADZENIE

XXI edycja seminarium naukowego z cyklu „Dwugłos Nauki”, której organizatorami są Oddział Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu i Wydział Teologiczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, odbyła się 28 listopada 2019 roku w Pałacu Działyńskich, w siedzibie Oddziału PAN w Poznaniu. Tematem przewodnim sesji, której tytuł brzmiał *Cybernetyka. Bezpieczeństwo. Prywatność*, była pozycja człowieka w cyberprzestrzeni, definiowanej jako przestrzeń komunikacyjna tworzona przez systemy powiązań internetowych, która pozwala na komunikowanie się w sieci i nawiązywanie relacji w czasie rzeczywistym (M. Marczyk, 2018, *Cyberprzestrzeń jako nowy wymiar aktywności człowieka – analiza pojęciowa obszaru*, „Przegląd Teleinformatyczny” nr 1-2, s. 59-72). W ramach sesji wygłoszono cztery referaty. Dwa z nich był poświęcone technologiom cybernetycznym, a dwa konsekwencjom filozoficzno-socjologicznym obserwowanym we współczesnych społeczeństwach. W niniejszej książce zaprezentowane są teksty nawiązujące do wygłoszonych referatów.

Cybernetyka, czyli nauka o sterowaniu oraz przesyłaniu i przetwarzaniu informacji w systemach technicznych, biologicznych i społecznych (wg PWN), rozwija się niezwykle dynamicznie. Blisko 30 lat temu, było to w 1991 roku, Internet stał się w Polsce oficjalnie dostępny. Możliwość korzystania z poczty elektronicznej niezwykle przyspieszyła tempo komunikowania się między użytkownikami, a swobodny dostęp do baz danych sprawił, że uzyskanie poszukiwanych informacji stało się łatwe. Dodatkowo rozwój telefonii komórkowej sprawił, że nieomal każdy z nas ma przy sobie urządzenie (smartfon), które nie tylko umożliwia komunikowanie się głosowe, wizyjne czy tekstowe, ale również łączenie się z ogólnosiątkową siecią internetową. Do tego doszły serwisy społecznościowe (Facebook, Instagram, Twitter), które sprawiły, że możemy na bieżąco śledzić losy użytkowników tych serwisów, którzy zdecydowali się na taką formę autoprezentacji (zdjęcia z wakacji, zdarzenia z życia rodzinnego, wyrażanie poglądów, opinii itp.).

Ponadto powszechny stał się marketing internetowy. Trudno sobie wyobrazić codzienne funkcjonowanie bez dostępu do informacji „tu i teraz”. Siedzimy przy komputerze lub sięgamy do kieszeni po smartfona i w ciągu kilkunastu sekund możemy dotrzeć do wybranego artykułu naukowego, bazy danych, najnowszych informacji politycznych, sportowych, kulturalnych, wytyczyć drogę do wybranego celu lub kupić lodówkę, buty czy inny produkt. Ale ten luksus ma swoją cenę, której niejednokrotnie wolelibyśmy uniknąć.

Ogromne możliwości współczesnych komputerów oraz specjalistyczne oprogramowania powiązane z siecią internetową umożliwiają śledzenie nieomal każdego naszego kroku dzięki kamerom na skrzyżowaniach ulic, w tramwajach, pociągach, na lotniskach, w samochodach, na kaskach motocyklistów. Analizy socjologiczne i psychologiczne pozwalają na przygotowanie spersonalizowanych informacji wysyłanych do użytkowników mediów społecznościowych w celu wpływu na ich decyzje, także wyborcze. Co więcej, wyrafinowane oprogramowania pozwalają na „infekowanie” telefonów komórkowych, bez wiedzy użytkownika, w celu kontrolowania i przetwarzania treści wiadomości przesyłanych w mailach czy SMS-ach. Nieco ponad 20 lat temu (1998) trafił na ekrany kin film pt. *Truman show*, w którym życie głównego bohatera było śledzone (bez jego wiedzy) od narodzin przez kilka tysięcy ukrytych kamer, a wszyscy ludzie wokół niego to aktorzy, którzy sterują jego życiem. Co więcej, nagrania z życia są emitowane w formie serialu telewizyjnego. Film ten można dzisiaj traktować jako zwiastun współczesnej pozycji człowieka w cyberprzestrzeni. A przecież ta najbliższa i nieco dalsza przyszłość przyniesie kolejne osiągnięcia technologiczne. Czy jesteśmy na nie przygotowani? Czy aktualna cyberprzestrzeń czyni nas wolniejszymi, bezpieczniejszymi, szczęśliwszymi?

Pozycja człowieka w cyberprzestrzeni, w wymiarze socjologicznym, psychologicznym, etycznym, filozoficznym czy prawnym, to zagadnienia bardzo aktualne i ważne. Publikowane są podręczniki akademickie (np. M.R. Jabłońska, 2018, *Człowiek w cyberprzestrzeni. Wprowadzenie do psychologii Internetu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego) oraz uruchomiane są kierunki studiów (np. człowiek w cyberprzestrzeni, studia I stopnia na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) poświęcone temu zagadnieniu.

Mam nadzieję, że lektura kolejnych rozdziałów niniejszej książki uświadomi nam możliwości współczesnej cybernetyki oraz konsekwencje wynikające z tego dla człowieka. Dwa spośród tych rozdziałów skoncentrowane są na postępie technologicznym cybernetyki, a kolejne

dwa na jego kontekście filozoficznym i socjologicznym. Autorami rozdziałów w niniejszej książce są prelegenci XXI sesji „Dwugłos Nauki”:

- prof. dr hab. Krzysztof Stachewicz z Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu,
- prof. UMK dr hab. Radosław Sojak z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu,
- dr inż. Maciej Miłostan oraz dr inż. Michał Szychowiak z Politechniki Poznańskiej.

PT Prelegentom wyrażam gorące podziękowanie za przyjęcie zaproszenia do udziału w seminarium oraz przygotowanie tekstów wygłoszonych referatów. Pragnę także podziękować Panu prof. dr. hab. inż. Romanowi Słowińskiemu, czł. rzecz. PAN, oraz o. prof. UAM dr. hab. Sergiuszowi Nizińskiemu OCD za przewodniczenie sesjom i prowadzenie dyskusji.

*Prof. dr hab. Marek Świtoński, czł. koresp. PAN
Prezes Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu*